

ความต้องการกำลังคนด้านการบริหารงานสวัสดิการสังคม

ในช่วงระยะเวลากว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ที่ประเทศไทยพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504-2509) เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม ประสบความสำเร็จในการยกระดับมาตรฐานชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ประสบความสำเร็จในการลดอัตราการเพิ่มประชากรได้ตามเป้าหมาย สามารถขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มากกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถขยายบริการสวัสดิการต่าง ๆ ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีปัญหาด้านคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมด้านจริยธรรม และความเป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภาวะที่ประเทศต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน ปัญหาการเลิกจ้าง และการว่างงานจึงกำลังเป็นปัญหาที่รุนแรงมากอีกปัญหาหนึ่ง

2.1 สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์

จากผลการพัฒนาที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2540 : 9-12)

ประการที่หนึ่ง ด้านปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้

1) กลุ่มอาชีพเกษตรกร เป็นกลุ่มที่มีอัตราเพิ่มของรายได้ต่ำกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ความยากจนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในชนบทถึงร้อยละ 84.2 ของความยากจนทั่วประเทศ

แม้ว่าจะได้มีการกระจายความเจริญในด้านต่าง ๆ ออกไปสู่ชนบท เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ขยายสินเชื่อและบริการทางการเงิน และตลาดทุนสู่ภูมิภาคและกลุ่มเกษตรกรยากจนมากขึ้น หรือรัฐบาลพยายามปรับปรุงนโยบายส่งเสริมการลงทุนของภาคอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคมากขึ้น แต่ชาวชนบทยังคงมีรายได้น้อย ผลผลิตตกต่ำ เข้าไม่ถึงบริการของรัฐ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่กระทบต่อการทำมาหากิน และความขัดแย้งระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ทรัพยากร ผลกระทบจากปัญหามลภาวะ รวมทั้งการไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองเท่าที่ควร ฯลฯ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มีการอพยพไปทำงานนอกหมู่บ้านมากขึ้น ผลจากการพัฒนาในระยะครึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 พบว่า การประกอบอาชีพของครัวเรือนชนบทมีการเคลื่อนย้ายไปสู่ชีพนอกภาคเกษตรมากขึ้น สัดส่วนของรายได้ของครัวเรือนมาจากนอกภาคเกษตรสูงขึ้น

2) คนจนในปัจจุบันยังมีความยากลำบากที่จะทำให้ตนเองพ้นจากความยากจน และเมื่อพิจารณาดัชนีช่องว่างแห่งรายได้ระหว่างคนจนในเมืองและคนจนในชนบท พบว่า ดัชนีช่องว่างของรายได้ของคนจนในกรุงเทพมหานครเพิ่มสูงขึ้นมาก ซึ่งแสดงถึงปัญหาความยากลำบากของคนจนในกรุงเทพมหานคร ที่มีมากกว่าคนจนในชนบทและในเขตเมืองในภูมิภาคต่าง ๆ

ประการที่สอง ด้านประชากร

1) แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จ ในด้านการขยายบริการวางแผนครอบครัว ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้กำหนดเป้าหมายที่จะลดอัตราเพิ่มประชากรให้ลดเหลือร้อยละ 1.2 เมื่อสิ้นแผนฯ ในปี 2539 จากการประเมินผลของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 พบว่า การดำเนินการขยายบริการวางแผนครอบครัว และลดอัตราการเจริญพันธุ์ของสตรี ยังไม่อยู่ในระดับที่เป็นไปตามแผนฯ ในกลุ่มประชากรในชนบทห่างไกล และกลุ่มเป้าหมายพิเศษที่มีอัตราการเจริญพันธุ์สูงกว่าคนทั่วไป เช่น กลุ่มชาวเขา สตรีมุสลิมภาคใต้ ชุมชนแออัด อย่างไรก็ตามในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ผู้เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งที่ยังผลทำให้จำนวนประชากรทั่วประเทศเป็นไปตามเป้าหมาย

2) การลดอัตราเพิ่มของประชากรอย่างค่อนเนื่องนี้ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกลุ่มอายุของประชากร กล่าวคือ ประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) มีสัดส่วนลดลง เหลือร้อยละ 27.4 ในปี 2539 ประชากรวัยทำงานและวัยกลางคน (อายุ 15-59 ปี) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 64.4 ในปี 2539 ส่วนประชากรวัย 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 4.4 ในปี 2539 โครงสร้างประชากรนี้มีผลกระทบที่สำคัญ ได้แก่

- กลุ่มประชากรอายุประมาณ 13 ปีจะมีจำนวนลดลง กลุ่มประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่จบชั้นประถมศึกษาบังคับแล้วเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นแรงงานไร้ฝีมือ เมื่อผนวกเข้ากับนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาจาก 6 ปีเป็น 9 ปี ทำให้กลุ่มแรงงานกลุ่มนี้มีจำนวนลดลงมาก ทำให้สถานะแรงงานด้อย และระดับค่าจ้างมีแนวโน้มสูงขึ้น มีผลกระทบต่อการนำแรงงานคนต่างชาตินำมาใช้ในประเทศไทย

- กลุ่มประชากรวัย 60 ปี มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น เมื่อผนวกเข้ากับอายุขัยของคนไทยที่มีอายุยืนมากขึ้น และลักษณะครอบครัวมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้รัฐมีภาระการดูแลประชากรในวัยนี้เพิ่มขึ้น

3) ขนาดของครอบครัวไทย มีแนวโน้มเล็กลงจาก 4.3 คนในปี 2534 คาดประมาณว่าจะเหลือเพียง 3.7 คนในปี 2543 ซึ่งมีผลทำให้ครอบครัวชายมีจำนวนลดลง และครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การที่มีครอบครัวเดี่ยวจำนวนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อสังคมดังนี้

1) ความสามารถของครอบครัวในการดูแลสมาชิกของตนจะมีลดน้อยลง โดยเฉพาะสมาชิกที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษ เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็ก เป็นต้น

2) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน และคนในชุมชนของครอบครัวเดี่ยวจะมีน้อยลง การดูแลและเฝ้าระวังสวัสดิภาพและความปลอดภัยของสมาชิกในชุมชน โดยคนในชุมชนเองจะมีลด

น้อยลง มีแนวโน้มของปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของคนในครอบครัว โดยที่ผู้ได้รับผลกระทบมักจะเป็นผู้อ่อนแอกว่า เช่น เด็ก สตรี เป็นต้น

2.2 สถานการณ์ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์

สำหรับงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ สามารถประเมินสถานการณ์โดยแยกออกตามประเภทของงานสวัสดิการสังคมได้ดังนี้ (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2540 : 13-31)

1. สวัสดิการด้านการศึกษา

1) รัฐยังไม่สามารถให้บริการแก่กลุ่มด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึง เช่น กลุ่มเด็กในชุมชนแออัด เด็กพิการ ยังพบความแตกต่างในอัตราการเรียนต่อในแต่ละพื้นที่มาก เช่น ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากกว่าร้อยละ 94 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเรียนต่อร้อยละ 28.6 เป็นต้น

แม้จะมีการเร่งรัด “โครงการจัดหาอาหารกลางวัน” โดยในปี 2537 รัฐได้จัดสรรงบประมาณไปแล้ว 1,500 ล้านบาท รวมทั้งมีมาตรการให้เด็กนักเรียนดื่มนมฟรี แต่ด้วยสาเหตุของความยากจนในชนบท ทำให้ยังมีเด็กนักเรียนอีกจำนวนประมาณ 1 ล้านคน ที่ยังไม่ได้รับบริการด้านอาหารกลางวัน และอาหารเสริมอย่างเพียงพอและทั่วถึง

2) หากพิจารณาการศึกษาในแง่ของกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาเกือบทั้งหมดในประเทศไทย ยังเน้นการศึกษาในรูปแบบโรงเรียน หรืออิงกับระบบโรงเรียนที่เน้นกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ทำให้กลุ่มที่ด้อยโอกาสขาดโอกาสได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และขาดโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วย กำลังแรงงานส่วนใหญ่จึงยังคงมีการศึกษาเพียงระดับการศึกษาภาคบังคับหรือต่ำกว่า ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนกำลังแรงงานที่มีทักษะฝีมือ และมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่นำมาใช้

3) หากพิจารณาในด้านคุณภาพการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนในระบบการศึกษา ยังเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ไม่ก่อให้เกิดกระบวนการ “คิดเป็น ทำเป็น” ไม่สร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ไม่สร้างความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

4) ระบบการศึกษามีลักษณะรวมศูนย์อำนาจอยู่ส่วนกลาง และยังคงเน้นการศึกษาในโรงเรียน กระบวนการเรียนรู้อ่อนแอและขาดความต่อเนื่อง ขณะที่การศึกษานอกระบบยังเชื่อต่อคนที่มิฐานะทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ทำให้คนในชนบทขาดกระบวนการเรียนรู้ระบบอย่างเพียงพอ และหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น นอกจากนี้ กระบวนการสร้างภูมิปัญญาที่ผ่านมายังไม่สอดคล้องสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในระยะยาว

2. สถิติการด้านสุขภาพอนามัย

1) โดยภาพรวมประชาชนไทยมีสุขภาพดีขึ้น อายุขัยเฉลี่ยของประชาชนเพิ่มสูงขึ้นจาก 68 ปีในปี 2536 เป็น 69 ปีในปี 2537 อัตราการป่วยและตายด้วยโรคที่ป้องกันได้ในพื้นที่ชนบทมีลดลง แต่มีการป่วยและตายด้วยโรคที่เกิดจากแบบแผนการบริโภคนิสัย หรือวิถีชีวิตที่เป็นแบบเมืองมากขึ้น เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิต อุบัติเหตุ โรคเรื้อรัง รวมทั้งโรคจิตประสาท เป็นต้น

2) คนไทยมีการบริโภคยาสูงมาก คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการสาธารณสุขมูลฐาน (คปอศ.) รายงานว่า ในปี 2536 การบริโภคยาของคนไทยมีมูลค่าถึงประมาณ 50,000 ล้านบาท (ในราคาขายปลีก) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 ของค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพทั้งหมด ซึ่งการบริโภคโดยขาดความรู้หรือความจำเป็นอย่างแท้จริง นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพแล้ว ยังเป็นสาเหตุให้เกิดโรคภัยด้วย ปัจจุบันการรวมตัวของประชาชนในการคุ้มครองผู้บริโภคยังมีพลังไม่มากนัก

3) ด้านการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ ประมาณว่าทั่วประเทศจะมีผู้ติดเชื้อไวรัสเอดส์แล้ว 6-7 แสนราย ในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และทุกพื้นที่ของประเทศ แม้ว่าอัตราการติดเชื้อไวรัสเอดส์จะลดลง ดังจะเห็นได้จากชายไทยอายุ 21 ปี ที่เพิ่งรับการคัดเลือกเข้ามาเป็นทหารเกณฑ์ในกองทัพบก มีอัตราการติดเชื้อเอดส์สูงสุดประมาณร้อยละ 4 ในปี 2536 ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 2.5 ในปี 2538 และปัจจัยเสี่ยงของการติดเชื้อส่วนใหญ่ร้อยละ 30 เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม ปริมาณของผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ยังมีจำนวนมาก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีอาชีพรับจ้างใช้แรงงาน และผู้มีรายได้น้อย และปัจจุบันอัตราการติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มสตรีและทารก โดยที่การแพทย์สมัยใหม่ยังไม่สามารถรักษาโรคนี้ได้ ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์และครอบครัวจำนวนมากจึงแสวงหาทางรักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สมุนไพร ยาแผนโบราณ การนั่งสมาธิ ฯลฯ ซึ่งเป็นทางเลือกทางเดียวของผู้ป่วยเอดส์ แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีการประสานระหว่งการแพทย์สมัยใหม่กับวิธีต่าง ๆ ไม่มากนัก เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบันมักไม่ยอมรับ หรือประสานกับวิธีการรักษาแบบอื่น ๆ และรูปแบบที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมดูแลและร่วมรณรงค์กับสังคมยังมีไม่มากนัก

นอกจากสถานการณ์การติดเชื้อเอดส์ที่ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้พึ่งตนเองได้น้อยแล้ว ยังพบว่าปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยโรคเอดส์และครอบครัว เริ่มปรากฏเห็นชัดเจน เนื่องจากจำนวนผู้ป่วยที่เริ่มแสดงอาการได้เพิ่มมากขึ้น และไม่ได้ประสบปัญหาเฉพาะในเรื่องของการเจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์เท่านั้น หากยังประสบปัญหาทางด้านจิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ รวมไปถึงการถูกรังเกียจ แยกแยะ ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การถูกไล่ออกจากงาน ความลับถูกเปิดเผย

4) ปัญหาคุณภาพและการกระจายบริการสาธารณสุข และสวัสดิการสังคมยังไม่เท่าเทียมกัน การกระจายบริการสาธารณสุขระหว่างกรุงเทพมหานครกับส่วนภูมิภาค ยังมีความแตกต่างกันมาก โดยสัดส่วนเตียงต่อประชากรในกรุงเทพมหานครในปี 2536 เท่ากับ 1 : 257 ขณะที่ภาคอื่น ๆ มีสัดส่วน 1 : 800 กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 900 เทียบกับ 1 : 7,055 ในส่วนภูมิภาค หรือต่างกันเกือบ 8 เท่า รวมทั้งยังมีประชากรอีกร้อยละ 27 ที่ยังไม่ได้อยู่ในระบบประกันสุขภาพ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดความสามารถในการจ่ายเงินสมทบ นอกจากนี้รัฐยังขาดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตายด้วยอุบัติเหตุ และอุบัติเหตุอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การดำเนินการยังทำได้ในขอบเขตจำกัด

5) บริการด้านสาธารณสุข ยังเน้นการบำบัดรักษามากกว่าการป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและชุมชน เพื่อป้องกันการเกิดโรค การลงทุนด้านการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพนั้น มีต้นทุนต่ำ แต่สามารถครอบคลุมจำนวนประชากรได้เป็นจำนวนมาก ทำให้สามารถขยายบริการแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้มากขึ้น

3. สวัสดิการที่อยู่อาศัย

การพัฒนาประเทศที่ยังมีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาในเขตเมืองหลัก ได้ทำให้เกิดการอพยพแรงงานจากชนบทเข้ามาหางานทำในเขตเมืองอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย หรือมีที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ปลุกสร้างอยู่บนที่ดินของผู้อื่น ซึ่งสภาพของที่อยู่อาศัยเหล่านี้มักก่อสร้างแบบชั่วคราว แออัด หรือมีระบบสาธารณูปโภคที่ไม่ได้มาตรฐาน และก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเน่าเสีย เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งชุมชนแออัดยังถูกมองว่าเป็นแหล่งของปัญหาสังคมอีกหลายประการ อาทิ ยาเสพติด อาชญากรรม เนื่องจากประชากรในชุมชนแออัดส่วนใหญ่จะมีการศึกษาน้อย มีรายได้น้อย และบางส่วนประสบปัญหาการว่างงาน และบ่อยครั้งที่ประชาชนชุมชนแออัดเหล่านี้ต้องถูกขับไล่หรือถูกวางเพลิงไล่ที่ ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน จากการสำรวจของกรุงเทพมหานครในปี 2536 มีชุมชนริมคลองอยู่ประมาณ 6,628 หลังคาเรือน จำนวน 7,823 ครอบครัวยุทธศาสตร์ 28,687 คน ชุมชนใต้สะพานจำนวน 650 ครอบครัวยุทธศาสตร์ 511 ชุมชน จำนวน 87,346 หลังคาเรือน 128,531 ครอบครัวยุทธศาสตร์ 518,628 คน ซึ่งปัญหาของการขาดแคลนที่อยู่อาศัยในเขตเมืองหลักมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากกระแสการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคเกษตรกึ่งอุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ ส่งผลให้เกิดการอพยพแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การเคหะแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ไม่สามารถจัดสรรที่อยู่อาศัยให้ตรงกับปริมาณความต้องการของประชาชนผู้มีรายได้น้อยอย่างเพียงพอ ในทางตรงกันข้ามกลับจัดทำโครงการที่อยู่อาศัยเพื่อประชาชนผู้มีรายได้ระดับกลางขึ้นไปด้วย และโครงการที่อยู่อาศัยของภาคเอกชนก็ไม่สามารถตอบสนองอำนาจซื้อของผู้มีรายได้น้อยได้ ประชาชนผู้มีรายได้น้อยและขาดแคลนที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมเหล่านี้จึงไม่มีทางเลือก หากแต่มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และมีแนวโน้มที่จะต้องอยู่ในสภาพแออัดต่อไป

4. สวัสดิการแรงงาน

จากการประมาณการโครงสร้างประชากร และกำลังแรงงานของประเทศไทย โดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานพบว่า ในปี 2537 มีประชากรทั้งสิ้น 59.4 ล้านคน เป็นกำลังแรงงาน 34.8 ล้านคน ผู้มีงานทำ 32.7 ล้านคน โดยอยู่ในสาขาเกษตรกรรม 18.8 ล้านคน อุตสาหกรรม 13.9 ล้านคน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตของสังคมไทย จากเดิมที่เน้นภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก มาเป็นภาคเกษตรกึ่งอุตสาหกรรม และมีแนวโน้มจะพัฒนาการสู่ภาคธุรกิจบริการ และภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นในอนาคต ได้ส่งผลให้มีการดูดซับแรงงานจากภาคชนบทเข้าสู่เมืองอย่างคั่งเนื่อง ทำให้มีการใช้แรงงานสตรีและเด็กมากขึ้น ซึ่งยังมีผู้ใช้แรงงานอีกจำนวนมากประสบปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่ได้รับสวัสดิการที่ดีพอ โดยเฉพาะลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดเล็กที่มีลูกจ้างจำนวนต่ำกว่า 10 คน ได้รับค่าจ้างน้อยเมื่อเจ็บป่วยหรือประสบอันตราย มักไม่ได้รับการดูแลจากนายจ้างเท่าที่ควร นอกจากนี้การตรวจแรงงานในรอบปีงบประมาณ 2538 พบว่า มีสถานประกอบการปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน จำนวน 17,072 แห่ง หรือร้อยละ 37.40 เท่านั้น ซึ่งปัญหาด้านแรงงานและการไม่ได้รับสวัสดิการที่เพียงพอตามมาตรฐานของผู้ใช้แรงงาน ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวเท่านั้น แต่ยังกระทบถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วย จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปดูแลให้เกิดความเป็นธรรมร่วมกัน ทั้งระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศเจริญรุดหน้าต่อไป

5. การประกันสังคม

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ในปี 2537 กองทุนประกันสังคม มีสถานประกอบการและสาขาขึ้นทะเบียนทั้งหมด 65,181 แห่ง และผู้ประกันตน 4.97 ล้านราย เงินสมทบจาก 3 ฝ่ายคือ นายจ้าง ผู้ประกันตน และรัฐบาล รวม 10,462.32 ล้านบาท มีการวินิจฉัยสั่งจ่ายประโยชน์ทดแทนทั้งสิ้น 3,258.75 ล้านบาท มีผู้ใช้บริการ 4,241,904 ราย แยกออกเป็นเจ็บป่วย 4,089,320 ราย คลอดบุตร 145,780 ราย ดาย 6,642 ราย และทุพพลภาพ 162 ราย ปัจจุบันสำนักงานประกันสังคมอยู่ระหว่างเตรียมดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อขยายประโยชน์ทดแทนไปสู่กรณีสงเคราะห์บุตร และชราภาพภายในปี 2541

การดำเนินงานของกองทุนประกันสังคม นับได้ว่าได้ให้การคุ้มครองผู้ที่มีรายได้ประจำ ให้ได้รับสวัสดิการด้านต่าง ๆ ตามที่กฎหมายระบุไว้เป็นอันมาก สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไปได้แก่ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ประสิทธิภาพการดำเนินงาน รวมทั้งขยายสวัสดิการด้านต่าง ๆ ทั้งที่ระบุและไม่ระบุไว้ในกฎหมาย

6. นันทนาการ

การนันทนาการถือเป็นส่วนหนึ่งของงานสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีการแข่งขัน และเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้คนไม่มีเวลาในการออกกำลังกาย หรือพักผ่อนหย่อนใจ ปัญหาสุขภาพอนามัย ความเครียด และอารมณ์ของคนจึงไม่ได้รับการผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

สวนสาธารณะถือเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน และเป็นเสมือนปอดของคนในเมืองใหญ่ ๆ ตามมาตรฐานทั่วไป ควรมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจประมาณ 25 ไร่ ต่อประชากร 1,000 คน สำหรับมาตรฐานของกรุงเทพมหานคร ตามที่กองผังเมืองได้ศึกษาพบว่า เขตชั้นในควรมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 2.5 ไร่ ต่อประชากร 1,000 คน เขตชั้นรองควรมี 5 ไร่ ต่อประชากร 1,000 คน และเขตชั้นนอกควรมี 10 ไร่ ต่อประชากร 1,000 คน แต่ในข้อเท็จจริง กรุงเทพมหานครมีเนื้อที่ 978,250 ไร่ มีประชากรประมาณ 5.5 ล้านคน มีเนื้อที่สวนสาธารณะเพียง 11 แห่ง และสวนหย่อมต่าง ๆ รวมพื้นที่ 2,501 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 0.25 ของเนื้อที่ทั้งหมด หรือเท่ากับ 0.44 ไร่ ต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งมีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการต่อไป

7. สวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายพิเศษ

1) เด็กและเยาวชน

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอลง เนื่องจากพ่อแม่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ ทำให้มีเวลาเลี้ยงดูบุตรน้อยลง บางครอบครัวต้องอพยพไปประกอบอาชีพต่างถิ่น ทำให้เด็กถูกทอดทิ้งอยู่ตามลำพัง ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ เด็กจำนวนหนึ่งต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ถูกทอดทิ้ง อันเนื่องมาจากผลกระทบจากปัญหาการหย่าร้าง ความไม่พร้อมในการมีบุตร นอกจากนี้แนวโน้มของปัญหาเด็กคิดรื้อออกสตัยทวีความรุนแรงมากขึ้น ในขณะที่ปัญหาด้านเด็กอื่น ๆ อาทิ เด็กถูกกระทำทารุณกรรม เด็กถูกบังคับค้าบริการทางเพศ ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมาณการว่าในปี 2540 ประชากรวัยเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จะมีประมาณ 16,140,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.1 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้คาดการณ์ในปี 2539ว่า จะมีเด็กที่อยู่ในข่ายการได้รับการสงเคราะห์จำนวนประมาณ 12,948,845 คน ซึ่งเด็กเหล่านี้ได้แก่ เด็กถูกละเมิดสิทธิ โสภณิเด็ก เด็กที่ใช้แรงงาน เด็กถูกรรณกรก่อสร้าง เด็กเร่ร่อน และเด็กที่คิดยาเสพติด เป็นต้น

2) สตรี

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันบทบาทของสตรีจะได้รับการพัฒนา และยอมรับให้สตรีเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แต่ยังมีสตรีที่ด้อยโอกาสอีกจำนวนมากที่สมควรได้รับการช่วยเหลือ อาทิ สตรีที่ยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษา ทำให้เสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบ ชักจูง ล่อลวงให้ไปประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะเยาวสตรีซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยง กระทรวงศึกษาธิการได้คาดประมาณจำนวนเด็กและเยาวสตรีที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้

ศึกษาต่อในปีการศึกษา 2538 มีจำนวนประมาณ 1,179,000 คน ซึ่งเยาวชนสตรีเหล่านี้ควรได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เพื่อป้องกันการเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี นอกจากนี้ยังมีปัญหาโสเภณีผู้ใหญ่สตรีที่ประสบปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ และอื่น ๆ เช่น สตรีที่ประสบความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงทางเพศ จำเป็นต้องได้รับการป้องกัน แก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ และมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุข

3) ผู้สูงอายุ

จากสถิติผู้สูงอายุที่ได้จากการสำรวจสำมะโนประชากร ในปี พ.ศ. 2513 พบว่า ประเทศไทยมีประชากร 36 ล้านคน เป็นประชากรอายุ 60 ปีประมาณ 1.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2523 ไทยมีประชากร 46.5 ล้านคน เป็นประชากรอายุ 60 ปีประมาณ 2.34 ล้านคน และคาดว่าอีก 20 ปีข้างหน้า คือ พ.ศ. 2543 ไทยจะมีประชากร 63.7 ล้านคน ซึ่งคาดว่าจะมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีถึง 4.5 ล้านคน

เนื่องจากปัจจุบัน สภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก มีการแข่งขันกันทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และข่าวสาร ทำให้มีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุจะถูกกลืน และถูกทอดทิ้งให้เป็นภาระแก่สังคมมากยิ่งขึ้น ผู้สูงอายุเหล่านี้จึงกลายเป็นกลุ่มคือยโอกาสทางสังคม มีจำนวนมากขึ้นที่ต้องเข้ารับบริการ ในสถานสงเคราะห์ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้ง ๆ ที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการอยู่กับลูกหลานและครอบครัวมากกว่า ซึ่งผู้สูงอายุจะไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการนี้ทุกคน เนื่องจากโครงสร้างของครอบครัวมีขนาดเล็กลง สภาพเศรษฐกิจที่ทำให้ชีวิตของคนหนุ่มสาวหรือคนในวัยทำงานต้องแข่งขันกันทำมาหากิน และประกอบอาชีพเพื่อรายได้ที่เพียงพอ จึงไม่มีเวลาให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุอีกจำนวนไม่น้อยที่ไร้ญาติขาดที่พึ่งจริง ๆ

ปัญหาผู้สูงอายุที่ไม่มีผู้ดูแลและถูกทอดทิ้งยังมีจำนวนมาก โดยที่สถานสงเคราะห์และศูนย์บริการผู้สูงอายุทั้งของรัฐและเอกชน ยังให้บริการแก่ผู้สูงอายุดังกล่าวได้อย่างจำกัด และการที่ผู้สูงอายุมาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาทางด้านผู้สูงอายุยังไม่ได้บรรเทาลง ควรได้มีการวางแผนการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และภาคเอกชน ในการจัดบริการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยากไร้ การจัดบริการให้แก่ผู้สูงอายุในที่พักอาศัย หรือในชุมชนดูแลผู้สูงอายุที่ยากจนอย่างครบวงจร การจัดทำศพแก่ผู้สูงอายุที่ยากไร้ การลดหย่อนภาษีให้แก่ผู้อุปการะดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ เป็นต้น

4) ครอบครัว

เท่าที่ผ่านมาพบว่า สถาบันครอบครัวไทยอีกจำนวนมากมีความอ่อนแอลง อันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม พ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีเวลาให้ลูกหลานน้อยลง ทำให้เด็กและเยาวชนขาดแบบอย่าง ชาติที่ปรึกษา อาจหาทางออกเองที่ผิดพลาด เช่น คบเพื่อนไม่ดี ประกอบอาชีพสุจริต ตั้งแต่ระดับรุนแรงน้อยไปจนถึงรุนแรงมาก คิดสารเสพคิด เป็นโสเภณี ตำส่อนทางเพศ ติดเชื้อมารโรค เป็นโรคเอดส์ ฯลฯ จากที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่า การที่รัฐต้องมีภาระจัดสวัสดิ

การให้แก่ผู้ด้อยโอกาสและมีแนวโน้มจะต้องดำเนินการมากขึ้นนั้น เนื่องจากลักษณะครอบครัวไทยเดิม จากครอบครัวขยายมาหลายชั่วอายุคน กลับกลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวในหลายลักษณะ (ซึ่งรวมถึงการ เกิดมีครอบครัวไร้คู่มากขึ้น) เช่น ครัวเรือนที่คนหนุ่มสาวอพยพไปทำงานในเมือง ทั้งเด็กและผู้สูงอายุไว้ ที่บ้าน สตรีแม่บ้านต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ความอบอุ่นภายในครอบครัวลดลง หลักประกัน ความมั่นคงของครอบครัวเสื่อมคลาย ครอบครัวอาจเกิดการแตกแยก ปัญหาหย่าร้างจะสูงขึ้น ปัญหา เด็ก-เยาวชนในด้านต่าง ๆ เกิดตามมา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ความเสื่อมทางด้านศีล ธรรม วัฒนธรรมมากขึ้น คนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎหมายก็มีช่องโหว่ เปิดโอกาสให้คนกระทำ ผิดทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรม เป็นต้น

5) คนพิการ

จากการสำรวจเกี่ยวกับความพิการ ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการร่วมกับ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อวัตถุประสงค์ในทางการแพทย์ และกำหนดให้ความพิการมีความหมายครอบคลุมถึงความบกพร่อง หรือความไม่สมบูรณ์ประกอบของอวัยวะทางร่างกาย ความผิดปกติทางสภาวะจิตใจ ซึ่งอาจเป็นลักษณะไม่เห็นเด่นชัดนัก คลอดจนความไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

จากผลการสำรวจพบว่า ในปี พ.ศ. 2534 มีคนพิการอาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลทั้งสิ้นประมาณ 1.1 ล้านคน หรือร้อยละ 1.8 ของประชากรทั้งประเทศ (57 ล้านคน) คนพิการเหล่านี้เป็นชาย ร้อยละ 1.1 และหญิงร้อยละ 0.7 พบว่า อัตราร้อยละของคนพิการนอกเขตเทศบาลมีประมาณร้อยละ 2.0 ขณะที่ในเขตเทศบาลมีประมาณร้อยละ 1.2 เมื่อพิจารณาแยกตามพื้นที่พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีคนพิการมากที่สุด ประมาณร้อยละ 38.6 ของคนพิการทั้งหมด รองลงมาคือ ภาคเหนือ มีคน พิการประมาณร้อยละ 23.5 ทุกภาคทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล จะมีคนพิการที่เป็นชายมากกว่าหญิง

นอกจากนี้พบว่า ทหาราชอาณาจักรคนพิการส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณร้อยละ 20.1 ของคนพิการทั้งหมด ส่วนคนพิการในวัยเด็กหรือที่มีอายุระหว่าง 0-14 ปี มีประมาณร้อยละ 15.0

คนพิการส่วนหนึ่งยังไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ การว่าจ้างงาน การดูแลจากครอบครัวอย่างเหมาะสม สมควรที่คนพิการดังกล่าวจะได้รับการพิทักษ์สิทธิ การคุ้มครองช่วยเหลือตาม พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

6) บุคคลเร่ร่อนขอทาน

ผลสำเร็จจากการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ยังมีได้ ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในทางตรงกันข้ามการกระจายรายได้ในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร ยังอยู่ในรอบที่ไม่พอใจ กล่าวคือ คนรวยกลับรวยขึ้น ในขณะที่คนยากจนกลับจนลง ผลจากการพัฒนาที่ผ่านมาได้ส่งผลให้บุคคลบางกลุ่มกลายเป็นบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องกลายเป็นบุคคลเร่ร่อน ขอทาน ไร้ที่พึ่ง ซึ่งสถาบันทางครอบครัว ศักยภาพของชุมชนเอง ยังไม่สามารถรองรับ

รับและให้ความช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ได้ บุคคลเร่ร่อน ขอดทาน ไร้ที่พึ่ง มีทั้งผู้มีร่างกายปกติ พิการ และมีสติไม่สมประกอบ รูปแบบของการเร่ร่อนขอดทานได้พัฒนาไปเป็นแบบชั่วคราวตามฤดูกาล และยึดเป็นอาชีพถาวร รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์จากคนเร่ร่อนขอดทาน กรมประชาสงเคราะห์ได้สำรวจคนเร่ร่อนขอดทานทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2537 พบว่า มีคนเร่ร่อนอยู่ 3,374 คน และในปี พ.ศ. 2538 ได้เพิ่มเป็น 3,766 คน ซึ่งมีทั้งคนขอดทานที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติ โดยพบคนเร่ร่อนในกรุงเทพมหานครมากที่สุด ถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ ในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามอัธยาศัย และไม่ตกเป็นภาระหรือก่อปัญหาให้กับสังคม

7) ผู้ประสบภัย

สาธารณภัยเกิดขึ้นได้ทั้งภัยจากธรรมชาติ และภัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งผลกระทบของการเกิดสาธารณภัยแต่ละครั้งได้ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และในบางครั้งจะต้องใช้เวลานาน ในการฟื้นฟูให้กลับมามีชีวิตที่ปกติได้ แนวโน้มของการเกิดสาธารณภัยนับวันจะมากขึ้น ทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ และที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายลงอย่างค่อนเนื่อง นอกจากนั้นการปรับปรุงระบบสถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานดังกล่าวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสาธารณภัยจึงมีความสำคัญ และจะต้องพัฒนาปรับปรุงสถาบันที่ดำเนินงานด้านนี้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งให้สถาบันวิชาการเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

8) คนไทยต่างวัฒนธรรม

ในปัจจุบันยังมีคนไทยอีกหลายกลุ่มที่มีวิถีชีวิต จารีตประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป ในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ กลุ่มคนเหล่านี้ย่อมต้องได้รับการดูแลคุ้มครองจากรัฐ และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับพลเมืองทั่วไป รัฐจึงจำเป็นต้องเข้าไปดูแล เร่งส่งเสริม และปรับปรุงรูปแบบการดำรงชีพให้สอดคล้องกับสภาพความมั่นคงของประเทศ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมโดยรวมต่อไป อีกทั้งเพื่อให้เขาเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ได้มาตรฐาน มีส่วนร่วม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปด้วย นอกเหนือจากประชาชนชาวเขา ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสิ้นประมาณ 745,910 คน ใน 3,552 หมู่บ้าน แล้วยังมีกลุ่มชาวเลใน 5 จังหวัดภาคใต้ จำนวน 5,561 คน ที่หน่วยงานของรัฐควรจะไปดูแลความเป็นอยู่ของคนไทยเหล่านี้ด้วย

2.3 ความต้องการกำลังคนด้านการบริหารงานสวัสดิการสังคม

ภายใต้สถานการณ์ด้านสวัสดิการสังคมดังที่ได้กล่าวมา สถาบันการศึกษาที่เห็นความสำคัญของการผลิตบัณฑิตออกมาทำงานด้านนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และมหาวิทยาลัยเกริก โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เปิดให้มีการเรียนการสอนในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 และได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรเป็น

ระยะ ๆ ส่วนในระดับปริญญาโท เริ่มเปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2502 และทำการปรับปรุงใหม่ในปี พ.ศ. 2519 โดยมีการแบ่งแยกเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ 6 สาขาวิชาคือ สาขาสังคมสงเคราะห์ทั่วไป (Generic Social Work) สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ (Medical Social Work) สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม (Social Work in Justice) สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา (Social Work in Education)สวัสดิการแรงงาน (Labour Welfare) และการพัฒนาชุมชน (Community Development) ปัจจุบันสาขาการพัฒนาชุมชนได้พัฒนามาเป็นหลักสูตรพัฒนาชุมชนห�บัณฑิต และสวัสดิการแรงงานพัฒนาเป็นหลักสูตรพัฒนาแรงงานและสวัสดิการห�บัณฑิต และมีหลักสูตรใหม่เกิดขึ้นอีก 2 หลักสูตรคือ สังคมสงเคราะห์ศาสตรห�บัณฑิตทางการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม และศิลปศาสตรห�บัณฑิตทางการบริหารงานยุติธรรม (ปี 2541 เปิดสอนปริญญาเอกหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรห�บัณฑิตทางการบริหารสังคม (อาภรณ์พันธ์ จินสว่าง, 2541 : 9-10)

สำหรับมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เริ่มเปิดสอนหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรห�บัณฑิตปริญญาตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 โครงสร้างหลักสูตรใกล้เคียงกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในระดับปริญญาโทเปิดสอนหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรห�บัณฑิต สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม ในปีการศึกษา 2535 และมีห�บัณฑิตที่จบการศึกษาแล้ว 4 รุ่น

ส่วนมหาวิทยาลัยเกริก การศึกษาในระยะแรกไม่มีด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตรห�และสวัสดิการสังคมโดยตรง แต่มีการศึกษาในด้านสังคมศาสตร์ โดยในปีการศึกษา 2529 ได้รับอนุญาตให้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรห�บัณฑิตใน 3 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาประวัติศาสตร์สังคม สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม และสาขาวิชาเทคโนโลยีสังคม จนกระทั่งถึงปีการศึกษา 2534 ก็ได้รับอนุญาตให้เปิดสาขาวิชาการจัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม ในระดับปริญญาบัณฑิต (ระเบียบและหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย, 2540 - 2541 : 14-15)

คาดว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบัน สถาบันการศึกษาสามารถผลิตบัณฑิตทางด้านสังคมสงเคราะห์ได้ประมาณ 4,000 คน ประกอบอาชีพทางสังคมสงเคราะห์หรือสวัสดิการสังคมประมาณร้อยละ 60 หรือ 2,400 คน ขณะนี้ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 60 ล้านคน สัดส่วนระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 25,000 คน นับว่ายังห่างไกลความเป็นจริง ที่งานสังคมสงเคราะห์หรือสวัสดิการสังคมจะบริการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ สังคมจึงยังต้องการนักสังคมสงเคราะห์อีกมาก (อาภรณ์พันธ์ จินสว่าง, 2541 : 14) จากข้อมูลของสำนักงานข้าราชการพลเรือนในปี 2538 ระบุว่า มีตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ของส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งสิ้น 917 อัตรา แยกออกเป็นสายงานประชาสงเคราะห์ 426 อัตรา สายงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข 424 อัตรา สายงานกระบวนการยุติธรรม 65 อัตรา และสายงานประกันสังคม 2 อัตรา ในจำนวนนี้ไม่รวมนักสังคมสงเคราะห์ในสังกัดกระทรวงกลาโหมและทบวงมหาวิทยาลัย รวมทั้งตำแหน่งอื่นที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ แต่กำหนดให้ใช้มักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีอีกจำนวนมาก (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2540 : 32) ประกอบกับสถานการณ์ด้านสวัสดิ

การสังคมและสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวมา มีปัญหาที่ต้องการนักบริหารงานด้านสวัสดิการสังคมเข้าไปจัดการ จัดระบบ และพัฒนางานด้านนี้อีกมาก อีกทั้งหลักสูตรที่เปิดสอนอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมทั้งมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ก็ไม่ได้มีจุดเน้นในด้านการบริหารงานสวัสดิการสังคมในระดับมหภาคมากนัก โดยจะมุ่งเน้นไปในด้านสวัสดิการแรงงานหรือการบริหารโครงการระดับจุลภาคมากกว่า การเปิดหลักสูตรใหม่ด้านการบริหารงานสวัสดิการสังคม จึงสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และไม่ซ้ำซ้อนกับหลักสูตรที่มีอยู่แล้วตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

